Szovjet napló

Egy leningrádi társadalomtudós

A Néva jeges, zöld-fehér; mögötte a leningrádi táj olyan, mint egy festmény, Pissarro modorában.

A Néva-parton régi ház. A régi házban — szűkös helyen —, egy férfi; a szeme olyan, mintha fészekben ülne. Nagy szemudvara van, homloka magas, boltozatos, taglejtései szenvedélyesen nyugtalanok, égő arca a pyrogránit színére emlékeztet.

— A tudománynak — mosolyog —, tenyérnyi hely is elég. Szabadkozva teszi hozzá:

— Most költözünk.

Az asztalon tulai szamovár, a titkárnő időnként kinyitja a fogantyút és grúz teát tölt. Tea mindig, mindenütt, minden mennyiségben.

— Bár már négyszer jártam Magyarországon, a magyar nyelvben a *köszönöm* szónál tovább nem jutottam. Kérem, mondják meg *Huszár* Tibornak, hogy a könyvét (s magyarul teszi hozzá), köszönöm.

Huszár Tibor újságíró-küldöttségünk útján küldte el *Erkölcs és társadalom* című munkáját Anatolij Georgievics *Harcsev* professzornak, aki a filozófiai tudományok doktora, a Szovjet Tudományos Akadémia leningrádi tagozatában dolgozik, sajátos kutató csoportot vezet és... megakadok.

Kicsoda Harcsev? Tulajdonképpen a nagy igazságot keresi, a szovjet társadalom mély áramlásait, a gondokat és azt, ami még akadályozza a fölsugárzó életet.

— Az ember mondjon mindig, mindenütt igazat — jegyezte meg később, beszélgetésünk és vitánk során. A Szovjetunió Kommunista Pártjának megbízása alapján dolgozik, s leningrádi, moszkvai, szverdlovszki, novoszibirszki tudóstársaival együtt a kissé elhanyagolt tudományágat, a szociológiát támasztja fel.

— Kezdjük talán a többiekkel — szerény. — Először bemutatom szociológiai kutatásaink *földrajzát*. E kutatásokat a párt kezdeményezte, a munkát ösztönzik és támogatják fönt és lent. Vannak régi s új szociológiai központjaink. A régiek közül megemlítem a *moszkvai* Filozófiai Intézet szociológiai csoportját, amely a Tudományos Akadémia mellett dolgozik. E csoport legutóbb két kutatást végzett Gorkij városában. Százakon, ezreken át vizsgálták meg: 1. hogyan választanak a munkások szakmát és 2. milyen az emberek egymáshoz való viszonya?

A táj már borong az ablakon át. Olyan most Leningrád, mint a halovány ezüst.

— Az urali egyetemen *(Szverdlovszk)* azt vizsgálják, milyen a munkások műszaki színvonala? A *novoszibirszki* tudományos központ (ez a fiatal, friss intézmény) az ifjúság, a munka és a szabad idő felhasználásának a kérdéseit kutatja. A szabad időről szóló jelentésük könyvben is megjelent, s napok alatt elfogyott. *Leningrádban*, az egyetem mellett működik a Komplex Szociológiai Kutatások Intézete — nagyon szeretném, ha találkoznának Jadov docenssel, aki az ifjúmunkások körében a munka pszichológiájának a kérdéseit kutatja. Külön pszichológiai laboratóriumot tartanak fent. Végül megemlíthetem a mi csoportunkat. Mi nem az egyetemen, hanem a Tudományos Akadémia mellett dolgozunk, s a házasság és a család kérdéseivel foglalkozunk.

Először bizonyos általánosságokat vártam. Tévedtem. Harcsev szenvedélyes, izgalmas ember, megszállottan kutatja a valót, s a valóságról nyíltsággal beszél. Harcsevnek az a véleménye, hogy az élet és a társadalom gondjait és akadályait csak úgy tudjuk megoldani és elhárítani, ha megvizsgáljuk, feltárjuk és leküzdjük, nem pedig úgy, ha nem beszélünk róla.

Harcsevék a Szovjetunió Kommunista Pártjának a megbízásából foglalkoztak a leningrádi válások kérdésével s ennek során ezer válópert vizsgáltak meg. Jelentésüket nyilvánosságra hozták; a kérdésről Harcsev írt tanulmányt.

— A válópereket két csoportba osztottuk: 1. ahol a nő, s 2. ahol a férfi volt a kezdeményező. A válásoknak majdnem a felét nők kezdeményezték. Minden olyan esetben, ahol a nő indított válópert, a kezdeményezés indokolt volt. A nők válásánál a partner alkoholizmusa, a durva bánásmód vagy a házasságtörés játszott döntő szerepet. A férfiak által kezdeményezett válóperek nagy része erkölcsileg indokolatlan volt. „Különbözik a jellemünk": általában erre hivatkoztak a férfiak. A döntő ok más volt: új nő feltűnése.

— Ezer válóper áttanulmányozása arra is figyelmeztetett, hogy a fiatalok nemegyszer meggondolatlanul, felelőtlenül házasodnak. Ezért azt javasoltuk, hogy a középfokú oktatás utolsó évfolyamán és a felsőfokú oktatás első évfolyamán országosan új tantárgyat vezessünk be: a párválasztás, a házasság oktatását.

A válások vizsgálata és okainak feltárása után a kutatócsoport a házasság előtti szerelmi viszony és a családi kapcsolatok kérdéseit tanulmányozta. A házasság előtti viszony kérdésével évtizedek óta nem foglalkozott a szovjet szociológia. Az utolsó felmérések a húszas évek idejéből valók.

— Széles vitát rendeztünk a leningrádi egyetemen. Meglepő, s nagy változással találkoztunk. A házasság előtti szerelmi kapcsolat nagyon elterjedt. Megnyugtató volt, hogy ez a kapcsolat nem cinikus jellegű. A fiatalok többsége jelentette ki, hogy joguk van viszonyt folytatni a házasság előtt. Egyetlen erkölcsi mércét ismernek és fogadnak el: a viszony csak abban az esetben erkölcsös, mondták, ha szeretik egymást. A nőknek, de a férfiaknak a jó része is kijelentette, hogy a jövendő férj vagy az eljövendő feleség szerelmi előélete nem érdekli őket. Csak az, hogy a házasság sikerüljön.

Megemlíti a norvég Gronset professzort, akivel a minap beszélgetett. A norvég társadalomtudós hasonló vitát rendezett és elmondta, hogy a norvég ifjúság ebben a kérdésben ugyanúgy gondolkozik, mint a leningrádi egyetemisták.

— A mi következtetésünk ez volt: fel kell vetni, ki kell dolgozni az új szexuális erkölcs kérdését. Annyi biztos, hogy az új felfogás nem hasonlít majd a XIX. században kialakult fogalmakhoz, s mindenben eltér majd az amerikai közfelfogástól is, ahol — mint ismeretes — a szexualitást elválasztják az erkölcs fogalmától s külön tárgyalják a két kérdést. Erkölcsileg izgalmas, történelmileg új kérdéssel állunk szemben.

Megvizsgálta a leningrádi kutatócsoport a családi kapcsolatok ügyét, ezen belül a feleségek, édesanyák termelőmunkájának a kérdését. A Szovjetunióban, mondta Harcsev, nem dolgozik tizenhárommillió olyan nő, aki szakmával rendelkezik. Azt kutatták: milyen összefüggés van a termelőmunkától való távolmaradás s az óvodai, bölcsődei rendszer, a vendéglátóipar hiányosságai közt? Megvizsgálták azt is: miért kényszerül dolgozni számos családanya, milyen ezeknek az otthon is keményen dolgozó anyáknak a viszonya a termelőmunkához, s termelőmunkájuk befolyásolja-e — károsan-e vagy nem? — a családi életet.

— A munkát a lengyel Pietrowski kutatásai nyomán kezdtük el — közli Harcsev. — A jövőben ezen a téren közös szovjet—lengyel kutatásokat végzünk. A nyáron Varsóban találkozunk a lengyel szociológusokkal, beszámolunk a leningrádi tapasztalatokról, ők ismertetik velünk az új varsói megfigyeléseket és a munkát együttesen folytatjuk. Egyeztetjük az interjú-kérdéseket, s közösen dolgozzuk ki a kutatások irányát. Hasonlóképpen szeretnénk kapcsolatba lépni Budapesttel. Össze szeretnénk hangolni a munkát a lengyel, magyar barátainkon kívül a jugoszlávokkal is. Én úgy érzem, hogy a lengyelek s a magyarok kevesebb rossz hagyományt kell leküzdjenek, mint mi. Szeretném, ha közösen végeznénk el a kutatások egész sorát.

Izgalmas, tiszta ember ez a Harcsev professzor, s bár e szót, ember, nem mondja ki, minden szaván, a szavak valamennyi rezdülésén érzem, hogy az embereket szenvedélyesen szereti.

Finoman fogalmaz, pengeélesen vitázik, s munkájában addig nincs nyugovása, míg az okozatok okát föl nem tárta. Ezzel azonban nem elégszik meg, ő az ok kiküszöbölésére tör.

— Az eljövendő munka? — kérdezi vissza. — Kutatócsoportunk a következő kérdésekkel fog foglalkozni: miért idegesíti az embereket a didaktika? Úgy látszik, finomabbá és hajlékonyabbá kell tegyük a felvilágosító, nevelő munkát. A didaktikát mellőzni kell. Meg fogjuk vizsgálni a szabad idő felhasználását, s ehhez mindjárt hozzá is tehetem azt, hogy nemegyszer megfeledkeztünk erről a fogalomról: szórakozás. Gyakran használtuk a kapitalista csökevények kifejezést és elfeledkeztünk arról, hogy számos helytelen jelenség már a mi rossz munkánk következménye. Új munkán dolgozom, a címe ez lesz: *„Amikor mi vagyunk hibásak"*. Például miben? Többek közt abban, hogy túlbecsültük a direkt propaganda jelentőséget. Pedig az embert sokkal árnyaltabb eszközökkel is lehet nevelni, például az esztétikán, a ruházkodáson, az ízlés fejlesztésén keresztül.

Lassan sötétedik. A Néva már olyan, mint fakó zászló, halvány szalag, a két part villanyfüzérei közt.

— A közeljövőben az emberek kiszolgálását vizsgáljuk meg. Az a célunk, hogy tökéletesítsük a kiszolgálást és a burzsoá propagandát megfosszuk érveitől. A kiszolgálásnak — üzlet, klub, kávéház, vendéglő, mosoda és így tovább — óriási hangulati hatása van az emberekre és... ne csodálkozzanak... közvetetten a termelőmunkára is. Nem titok, hogy a kiszolgálás területén elmaradtunk. A szovjet szociológiának azonban nem az a célja, hogy hűvösen föltárjon tényeket, bár a munka ezzel a föltérképezéssel indul. Hanem főleg az, hogy javaslatokat tegyen a gondok megszüntetésére.

Csend.

Lassan kifogy a tulai szamovár. Harcsev ég, lobog, változatlanul.

— Azt fogjuk javasolni, hogy olyan szolgáltatási hálózatot is szervezzünk, amely nem állami, hanem szövetkezeti tulajdon lesz. S az állami és szövetkezeti tulajdonban álló üzletek, mosodák, vendéglők, étermek, kávéházak, szórakozóhelyek közt induljon verseny a fogyasztóért. Versenyezni értük, s meghódítani őket: de ez már összefügg az ipari tervezés és anyagi ösztönzés új rendszerével. Ez a kérdés áthatja egész életünket.

Azzal köszönünk el, hogy minden gond közös.

S még járunk egyet a Néva-parton, ahol valaha Gogol, a „titokzatos törpe", meg a csodálatos Csajkovszkij ballagott.

Ruffy Péter

Kereskedni kell!

Egy kiállítás tanulságai

Panaszkodunk, kifogásolunk, bírálunk, elégedetlenkedünk ember voltunk — ma már így hiszem — természetes hajlamai szerint. És a legtöbbször — ezt is bizton vélem — joggal. Aztán egy meghívás nyomán megjelenünk — sok-sok év után — a Dunai Cement Művek azóta megépült reprezentatív színháztermében és már az előcsarnokban, a szó szoros értelmében, lenyűgöz a látvány. A színpadot — híven a mai dramaturgia oly gyakran alkalmazott szabályaihoz — nem fedi függöny. A néző — minden külön értesítés helyett — szembetalálja magát a díszlettel. De micsoda díszlettel?! Keleti pompájú lakosztály, előtte a legmerészebb fantáziát is messze túlszárnyaló trópusi fák, dísznövények, furcsa geometriai alakzatok. És mindez — szőnyegből. És mindez az ízlés határain belül, a szemet gyönyörködtető, még a legháborgóbb kedélyhullámzást is csillapító, megnyugtató formában. Olyan — vásárlásra ingerlő módon. Ami ezen az »előadáson« különösen helyes tendencia, érthető célkitűzés. Ez kiderül, amint a főszereplők is színre lépnek. *Agócs* Dezső, a Pest megyei tanács vb kereskedelmi osztályvezető-helyettese néhány közvetlen szóval megnyitja a kiállítást. Amelyet a *Pest megyei Iparcikk Kiskereskedelmi Vállalat* és a *Pest megyei Ruházati Kiskereskedelmi Vállalat* rendez a DCM színháztermében.

Másutt a kiállított tárgyakhoz nyúlni tilos. Itt, a kiállított tárgyakból átalakított szalonban, rögtönzött sajtófogadáson kiderül, hogy olykor nem árt a sorompókat felnyitni. Bár *Örsi* Ferenc, az Iparcikk Vállalat nagyon rokonszenves igazgatója — jó kereskedő voltát igazolva — sok mindent felpanaszolt, végül is be kellett vallania, hogy *a vállalat elmúlt évi bútorforgalma például 44 millió forint volt.*

Mi indokolta ezt a most megrendezett kiállítást?... A Budapest környéki kiskereskedelemnek különleges szerep jutott. *Versenyt kell futniuk a főváros szívó hatásával.* Hogy a vevőnek kedve legyen betérni a váci, az érdi, a ceglédi, a monori üzletbe. Anélkül, hogy nosztalgiát kellene éreznie Pest iránt, ahol esetleg a munkahelye van. De ahonnan, például a bútorszállítási költségek legalább 20 százalékos megterhelést jelentenek. Illetve jelentettek eddig. Mert a kiállítás, ez a mostani, bizonyítja, hogy mindazt a szépet, jót, korszerűt, ami eddig »fővárosi nívóként« élt a köztudatban, ma már a váci szakosított bútorüzlet is nyújtani tudja. És ugyanígy van ez a szőnyeggel, lakástextillel, üveggel, porcelánnal, játékkal, kerékpárral és motorkerékpárral. Ezeket láttuk ugyanis a kiállításon. És — ami a legfontosabb — rajtuk a felírást: *kapható itt és itt — Vácott.*

Ám mindezt nemcsak mi láttuk, hanem a DCM dolgozói is, akik egy héten keresztül szemlélhetik, gusztálhatják, válogathatnak bennük. Éppen jókor. A hét végén kapják ugyanis a nyereségrészesedést: kerek két hetet.

Bevásárolhatnak tehát anélkül, hogy »bevásárolnának«. A kiállítók közlése szerint *legfőbb céljuk, hogy közelebb kerüljenek a vevőhöz.* Jó elképzelés. Olyan »ha a hegy nem megy Mohamedhez..« alapon. Mert az ősi közmondás modern változatában az oly sokáig mozdulatlannak vélt kereskedelmi hegyek is megindulhatnak. Példa rá a Pest megyei kiskereskedelmi vállalatok elmúlt ötévi mérlege. *A szakosított üzlethálózat kiépítése óta* — az emúlt öt évben — *42,3 százalékkal nőtt például csak Vácott és csak a vegyes iparcikkekben a forgalom.*

Nagy verseny ez! Ki gondolná, hogy még az AKÖV-vel is tárgyalni kellett: adjon *kihelyezett tehertaxit* a területen szakosított hat bútorüzlet színhelyére, hogy a házhozszállítást biztosíthassák. Ugyanígy *kötöttek szerződést 21 ktsz-szel a legkülönfélébb szolgáltatások ügyében.* Ilyenekben például: függönyök ablakméretre varrása, kalapmonogramozás, harisnya szemfelszedés, valamint csillárok, villamos háztartási berendezések felszerelése.

— Nem ez az első kiállításunk — mondta megnyitójában Agócs Dezső —, de ez a legreprezentatívabb eddig. Hogy a munkánk, fáradozásunk nem volt hiábavaló, a számbeli, forintbeli eredményen kívül bizonyítja az ízlésbeli változás. *Ma már 80:20 az arány a modern bútor javára a hálózatunkhoz tartozó falvakban is!*

Navigare necesse est?... Hajózni szükséges? Kereskedni is! A kettő egyébként lényegében egyet jelent. Ez egyre inkább kiderül mind nemzetközi, mind hazai viszonylatban. Erre is jó figyelmeztető ez a hétfőn megnyílt váci kiállítás.

(csillag)

Tanácskozás a jósvafő-aggteleki barlang továbbfejlesztéséről

Hétfőn délelőtt az Országos Idegenforgalmi Hivatalban ülést tartott a jósvafő-aggteleki kérdésekkel foglalkozó kooperatív bizottság. A tanácskozás napirendjén *a terület kutatási és műszaki fejlesztési terveinek egyeztetése szerepelt.*

A tudományos kutatási tervek között felmerült a terület új geodéziai felmérésének szükségessége, mégpedig a felszínen és a barlangokban egyaránt. Geokémiai módszerekkel már néhány napja megkezdődött a felszíni földtani térképezés. Új műszerekkel folytatják tovább a hidrogeológiai és hidrológiai észleléseket. Tovább folytatják — többek között — *az asztmás betegek gyógyítása* kedvéért is — a barlangokban *a sugárzásmérést*, és ehhez kapcsolódóan a mikroklíma-vizsgálatot is. Ez év folyamán *egyetemi szintű továbbképző előadásokat* tartanak az Építőipari- és Közlekedési Műszaki Egyetem jósvafői kutatóállomásán.

Foglalkozott a bizottság azzal a kérdéssel is, hogy *építsenek-e a Baradla-barlangban kisvasutat* — akár sínen haladó, akár trolibusz, vagy Diesel-motoros megoldásban — vagy pedig továbbra is a gyalogtúra maradjon-e a barlang megtekintésének egyetlen módja. Ettől függ ugyanis, hogyan fejlesszék tovább a barlangban már eddig nagy költséggel megvalósított világítást. A szükséges villamos energia mindenesetre rendelkezésre áll. Felmerült az a gondolat is, hogy akárcsak a barlang szlovák részében, *a Baradlában is lehetővé kellene tenni a csónakázást.* Ezekben a kérdésekben a bizottság további szakértői vélemények meghallgatása után foglal majd állást.

Vasárnap:

tíz halálos baleset az utakon

Villamos és autóbusz karambolja a Fehérvári úton

A közúti szabályok be nem tartása, a figyelmetlenség és a gondatlan, ittas vezetés *tíz halálos balesetet okozott vasárnap a megnövekedett közúti forgalomban.*

Budapesten, a Fehérvári úton *egy 41-es villamos összeütközött egy 3-as jelzésű autóbusszal.* A karambol következtében *38 utas sérült meg.* A sérülteket a mentők kórházba szállították, illetve a helyszínen részesítették elsősegélyben. A rendőrségi vizsgálat eddigi megállapítása szerint a balesetet *Istvánffy* Ferenc, az autóbusz vezetője okozta, aki figyelmen kívül hagyta a villamosátjárónál levő jelzőlámpát *s tilos jelzésnél ráhajtott a sínekre.* Istvánffy Ferencet a rendőrség őrizetbe vette. *Az anyagi kár meghaladja a 100 ezer forintot.* A súlyos balesetnél *haláleset nem történt.* Hétfőn érdeklődtünk a 2-es számú sebészeti klinika, a Szabolcs utcai kórház, a Bajcsy-Zsilinszky kórház, az ORFI és a Központi Baleseti Kórház ügyeletes orvosánál a karambolnál megsérült személyek egészségi állapotáról. Elmondották, hogy a kórházi ápolásra szorult 21 személy közül *csupán 12 állapota súlyosabb, de életveszélyben egyikük sincs, komolyabb beavatkozásra nem volt szükség.* A könnyebb sérültek 2—3 nap múlva elhagyhatják a kórházat.

A vasárnap történt többi karambol közül azonban tíznek tragikus következménye lett. A József körút és a Baross utca kereszteződésénél *Gyuris* Kálmánné 68 éves budapesti lakos, aki az elindított 6-os villamosról akart lelépni, leesett a kocsiról és *a helyszínen meghalt.* A Fejér megyei Cece községben *Pécsi* Sándor ipari tanuló, szomszédja kölcsön kerékpárjával egy villanyoszlopnak ütközött és kórházba szállítás közben halt meg. A Somogy megyei Lábod községben *Szili* József 22 éves erdőmunkás motorkerékpárjával egy lezárt sorompót megkerülve akart áthaladni a vasúti sínen. A motorkerékpár utasa, *Balogh* János 40 éves alkalmi munkás, látván a közeledő vonatot, leugrott a kerékpárról és olyan súlyosan megsérült, hogy kórházba szállítás közben meghalt. A rendőrség Szili Józsefet őrizetbe vette. A 6-os számú fő útvonalon, a monori erdőnél *Pór* Lajosné 28 éves takarítónő, monori lakos, figyelmetlenül haladt át az úttesten, egy szabályosan haladó tehergépkocsi elé lépett, amely elütötte. Pórné a helyszínen belehalt sérüléseibe. A 63-as számú útvonalon, Sárkeresztúr község határában *Lőrincze* Gyula 53 éves állami biztosító felügyelő motorkerékpárjával figyelmetlenül egy tehergépkocsi elé kanyarodott, a kocsi elütötte, a figyelmetlen motorkerékpár vezető a helyszínen meghalt.

Az ittas vezetés öt halálos áldozatot követelt. Balatonföldváron, a 7-es számú útvonalon *Szőke* Imre 27 éves gépkocsivezető ittasan vezette a kaposvári közúti igazgatóság tehergépkocsiját és elütötte az úton szabályosan haladó *Guttmann* János 67 éves téesz-tagot, kőröshegyi lakost. Az idős embert a helyszínen meghalt. Szőke Imrét őrizetbe vette a rendőrség. *Szabó* Sándor 25 éves motorszerelő, öttevényi lakos is ittasan kerékpározott a sínek között, a lebényi vasútállomás területén: egy vonat halálra gázolta. *Bódis* Sándor 34 éves napszámos, szabadszállási lakos Fülöpszállás község határában vezette ittasan motorkerékpárját, a követőnek ütközött, az árokba zuhant és a helyszínen meghalt. Kunfehértó községben *Turi* Ferenc 34 éves fuvaros, kiskunhalasi lakos ittasan hajtotta lovaskocsiját, az árokba esett és sérüléseibe a helyszínen belehalt. Ugyancsak ittasan hajtotta lovaskocsiját *Vetró* József 59 éves fuvaros, szegedi lakos Kistelek és Balástya község között, a vízzel telt árokba borult és megfulladt.

Az öltözködési tanács által javasolt

új

tavaszi–nyári divatot

mutatja be

a Ruházati Mintatervező Vállalat

a Duna Szállóban

(V., Apáczai Csere J. u. 4.)

március 23-tól 25-ig minden délután

17 órai kezdettel

jegyek elővételben

a Duna Szálló portáján,

és a Ruházati Mintatervező Vállalat

Modellboltjában

(VIII., József körút 29.)

kaphatók